

vzal, a že místo dotčené jest místem splnění (čl. 345, 2 odst. obch. z.) (roz. ze dne 30. ledna 1884 č. 13.504 časop. »Jur. Bl.« r. 1885 č. 28).

C) Právo směnečné.

K podstatným náležitostem směnky náleží udání místa, kde směnka vyplacena býti má; místo udané při jménu nebo firmě trassátově platí pro směnku, pokud není místo platební výslovně vyznačeno, za místo platební a zároveň za bydliště trassátovo (čl. 4 ad 8 sm. ř.). Udání místa platebního jest nezbytnou podmínkou platnosti směnky a slouží k jistotě obchodu směnečného. Směnka »splatna kdekoli« má dle názoru Blaschkeho býti zaplácena v místě při jméně trassátově udaném; není-li žádné místo udáno, jest směnka neplatna. Presentace k placení musí se státi v místě splatnosti ve směnce obsaženém a to v obchodních místnostech a v nedostatku těchto v obydlí toho, jemuž směnka k placení se prezentuje (čl. 91 sm. ř.). Ohledně otázky, zdali po akceptaci poznámka domicilu může ve směnce býti učiněna, zaujímal nejvyšší soudní dvůr po více let důsledně stanovisko, že dodatečně připojený domicil jako místo splatnosti směnky zakládá námitku nepřislušnosti. Roz. ze dne 2. března 1892 č. 1876, časop. »Jur. Bl.« č. 41 uznalo odchylně od dřívějších rozhodnutí, že námitka neoprávněného připojení poznámky domicilu po akceptaci sama o sobě netvoří námitku v právu směnečném se zakládající (viz čl. Směnka a Forum contractus).

Moc právní.

Podstatná známka tohoto pojmu právního záleží v tom, že se jím označuje jisté stadium, v němž úřední vyřízení nebo rozhodnutí z pravidla způsobem konečným a právně závazným působí.

A) Civilní řízení soudní.

I. Rozeznává se právní moc formální a materiální. Formální právní moc nastupuje, nelze-li již žádným opravným prostředkem v odpor bráti soudcovské rozhodnutí nebo soudcovský rozsudek a předpokládá, že všechny řádné opravné prostředky jsou vyčerpány. Následkem toho jeví pak právní moc značné účinky na poměr posud sporný a na právní sféru stran v něm účastněných; právní mocí zakládá se nový právní poměr, jímž strany jsou vázány, resp. kterýž jest základem právního stavu výrokem soudcovým způsobeného; tento stav vázanosti, vztažmo právní účinky, jež pojí se ke konečným soudcovským nařízením a rozsudkům, sluje materiální právní mocí, již římské právo charakterisuje větou »sententia indubitata, quae nullo remedio attentari potest« (1, 23 § 1 D. 12, 6).

II. Rozsah právní moci jest velmi sporný. Savigny vztahuje právní moc netoliko na vlastní soudcovské rozhodnutí (tenor rozsudku), nýbrž i na důvody rozsudku resp. rozhodnutí. Proti tomuto náhledu se právem namítá, že často souhlasné nálezy ve svých rozhodovacích důvodech si odporují, ana každá instance z jiných důvodů ve věci samé souhlasně rozhodla; pročez Unger tvrdí, že právní moc rozsudku sahá jenom potud, pokud sahá jeho obsah a že právní moc může se vztahovati vždy toliko na určitý nárok žalobní. Německý civilní řád soudní přiznává se v motivech úplně k názoru Ungerovu a ustanovuje (§§ 292, 293), že rozsudky jenom potud nabývají právní moci, pokud jimi rozhodnuto bylo o nároku na soud vzneseném žalobou nebo žalobou vzájemnou; důvody nikdy právní moci účastny nejsou. O této sporné otázce vyslovuje se Ullmann v souhlase s tím, co právě uvedeno, následovně: »Přířknutí nebo odepření žalobního nároku jest rozhodnutím, které materiální právní moci nabývá, ať již jest obsaženo

v tenoru rozsudku vedle dispozice z toho plynoucí či ať tenor výroku obmezuje se toliko na disposici a výrok o bytí nebo nebytí práva výrazu došel teprve v důvodech rozhodovacích. Důvody rozhodnutí, tedy skutkový stav, který jest jeho základem, právní pojetí, z něhož soud při tom vycházel, a subjektivní úvahy soudcovy o otázkách průvodních a právních jsou úplně mimo rozsah právní moci* (viz Ullmann, Oesterr. Civilproc.-Recht str. 129). Obecný soudní řád nezůstává žádných pochybností, že v rozsudku nabývá právní moci jedině to, co obsaženo jest v tenoru rozsudku. Tomu svědčí četné předpisy. Resol. ze dne 14. června 1784 č. 306 lit. c) uložena soudům povinnost rozsudek v tom smyslu stylisovati, aby předmět sporu a žalobní prosbu uváděl způsobem takovým, by z rozsudku zevrubně bylo lze seznati, jaké právo bylo přiřknuto resp. odepřeno. Dv. d. ze dne 2. prosince 1797 č. 392 a ze dne 12. ledna 1798 č. 398 zapovídají soudci poznamenávati v tenoru rozsudku, že tomu neb onomu průvodu, dokladu nebo námitce bylo dáno místo; způsobem veškeru pochybnost vylučujícím rozřešena uvedená sporná otázka §§ 258 a 259 s. ř., neboť § 258 nařizuje, že ony body rozsudku, jež stěžovatel v odvolání resp. dovolání neuvedl, nabývají právní moci, a dle § 259 lze na jich základě ihned vésti exekuci.

III. Účinky právní moci jsou:

1. Námitka věci rozsouzené (*exceptio rei judicatae*, viz tento čl.), jež má zameziti, aby soudcovský výrok již právní moci nabyvší nemohl se státi opět předmětem sporu. Sporná strana, která chce této námitky užiti, musí dokázati objektivní i subjektivní identitu sporu; ona záleží v totožnosti sporného předmětu, kteráž tu jest i tehdy, když nejprve bylo žalováno o celek a později o část, nebo jestliže odmítnut byl prve nárok, kterýž jest nutnou podmínkou nároku vymáhaného. Není tu totožnosti, jestliže pozdější spor směřuje k jinému právu než dřívější (na př. prve vlastnictví, nyní držba); jinak ovšem, byl-li změněn toliko dřívější právní názor a věc vymáhá se nyní žalobou jinou. Závazková práva mohou se opíratí o rozličné důvody nabyvací a může ovšem žalobce, byl-li odmítnut, podati žalobu jinou na základě jiného nabyvacího důvodu. Subjektivní identita jest totožnost sporných stran; třetích osob se rozsudek a jeho právní moc netýká. Ovšem jsou totožnými se stranami universální a singularní nástupci jejich, kteří nabyli práva svého od některé strany po zahájení sporu (po litiis contestaci).

2. Právní moc zakládá nárok na exekuci.

3. Nastoupením právní moci počíná opět běžeti lhůta promlčecí.

4. Právoplatné nálezy v odpor bráti lze toliko tehda, jsou-li tu důvody zmatečnosti, jež ukládají soudci za povinnost rozsudek kdykoli zrušiti (ku př. rozsudek proti nezletilým; viz čl. Stížnost zmateční).

5. Zrušení právoplatných nálezů dosíci lze též cestou řízení restitučního.

B) Nový civilní řád soudní (zák. ze dne 1. srpna 1895 č. 113 ř. z.).

I. Právní moc rozsudku.

Co bylo právoplatně přiznáno nebo přiřčeno, nesmí již býti popíráno, co právoplatně bylo odepřeno, nemůže již k platnosti býti přiváděno.

Motivy k vládnímu návrhu poznamenávají: Vzhledem k praxi jeví se býti nutným stanoviti také předpisy o ústavu t. zv. materiální právní moci rozsudku. Posavadní zákonný její základ jest nedostatečným, zejména

proto, že není stanoveno, pokud rozsudek může právní moci nabýti. V judikatuře ustálily se ovšem vlivem theorie jak v této tak i v jiných pochybných bodech názory určitější. Avšak, jelikož se nedostávalo opory v zákoně, praxis ovšem značně kolísala a tím i právní bezpečnost trpěla, zejména četnými spory o právní účinnost rozsudku. Předpisy v osnovu pojaté lze označiti jako kodifikaci platného práva a právních zásad o materiální právní moci, k nimž se dnes přiznává panující mínění, a jež i v praxi našich soudův opět a opět se vyskytuje. Rozhodnutí soudu nemůže sahati dále, než pokud soud o rozhodnutí byl žádán. Z toho plyne, že při posuzování právní moci lze hleděti toliko k výroku o nárocích stran vynesenému. Rozhodnutí soudu o tom, co strany uvedly k odůvodnění nebo poražení sporného nároku, tedy zejména o vlastních námitkách, replikách nemůže nabýti právní moci. Toliko zdánlivá výjimka platí o námitce kompensace, neboť v tomto případě se v pravdě rozhoduje o existenci nároku strany žalované.

§ 411 nov. soud. ř. ustanovuje: Rozsudky, které opravným prostředkem již nemohou býti vzaty v odpor, jsou potud účastny právní moci, pokud v rozsudku bylo rozhodnuto o nároku žalobou nebo žalobou na vzájem vymáhaném, aneb o právním poměru nebo právu, které během rozepře staly se spornými, a vzhledem k nimž bylo žádáno, by na jisto bylo postaveno, zdali jich stává nebo nestává. Rozhodnutí o tom, stává-li nebo nestává-li pohledávky vzájemné, které žalovaný pro kompensaci se domáhal, jest účastno právní moci toliko až do obnosu, kterým kompensováno býti má. K právní moci rozsudku budiž přihlíženo z moci úřední. Slovy »budiž přihlíženo z moci úřední« nesluší rozuměti, že by měl snad soudce pátrati, zdali tu rozsudek o téže věci mezi týmiž stranami není, nýbrž že, jestliže by během řízení třebaš k návrhu strany shledal, že rozsudek takový tu jest, má podanou žalobu odmítnouti a to v kterémkoli studiu procesním (§§ 240, 260 nov. s. ř.).

II. Námitka věci rozsouzené (exceptio rei judicatae).

O této námitce rozhoduje soud po předchozím řízení usnesením; jestliže však o těchto námitkách a návrzích bylo jednáno ve spojení s věcí hlavní, tedy rozhodnutí, jímž byly zamítnuty, nebudiž zvláště vyhotoveno, nýbrž budiž poято v rozhodnutí o věci hlavní. Byla-li námitka nebo návrh při ústním přelíčení sice zamítnuty, avšak na základě odděleného projednávání, tedy senát po prohlášeném usnesení může k návrhu nebo z úřední moci naříditi, aby jednání o hlavní věci ihned bylo započato. Proti nařízení tomuto prostředek opravný se nepřipouští. Předcházející ustanovení mají platnost i tenkrát, když senát z úřední moci namítne otázku o právní moci rozsudku o žalobním nároku vydaného a ji učiní předmětem ústního jednání (§ 261 nov. s. ř.). Tento předpis jest v úplném souhlase se zásadami nového soud. řádu, jenž neomezuje soudce toliko na návrhy stran, nýbrž přiřkl mu působnost mnohem širší, neboť nehledíc k tomu, že soudci z úřední povinnosti dbáti jest práva a zákona, musí soudci ponechána býti ingerence tam, kde se vyskytne otázka přípustnosti pořadu práva, pročež nejen přímo přikazuje soudci z úřední povinnosti k námitce právní moci přihlížeti, nýbrž i patrně sleduje tendenci, aby spor byl urychlen, incidenční rozepře zamezeny, a strany uchráněny před zbytečnými útratami, jež takové incidenční spory způsobují.

C) Řízení trestní.

Glaser vyslovuje se o právní moci v řízení trestním následovně: Kdežto v oboru civilního procesu vždy uznávala se nutnost, aby vytčena

byla hranice, kdy spor za definitivně rozřešený a soudcovské rozhodnutí za nezvratné sluší pokládati, vedly v oboru trestního procesu především nehumanní přísnost, s jakou si počínáno oproti obviněnému v minulých stoletích a inkvisiční princip zejména od poslední čtvrti předešlého století teorií zastávaný k tomu, že ve jménu »materiální pravdy«, o jejíž vyšetření trestní proces všemi prostředky se má vynasnažiti, princip právní moci z kriminálního procesu naprosto byl vymýtěn. Od tohoto extrému ovšem již dávno upuštěno, a zbývá nyní toliko otázka, zdali podle okolností zdvižení nastalé již právní moci sluší připustiti čili nic.

Ohledně právní moci nařízení a nálezů trestních soudů řídí se rakouský trestní řád těmito zásadami:

1. Především naléhá na trestního soudce otázka, zdali a pokud jest vázán právoplatnými rozsudky soudů civilních. V tom směru ustanovuje § 5 tr. ř., že trestní vyšetřování a rozhodování vztahuje se též na soukromoprávní otázky prejudiciální; nálezem civilního soudu ve věci té vydaným, pokud jde o posouzení trestnosti obviněného, trestní soud vázán není. Na první pohled mohlo by se zdáti, že tyto předpisy si odporují; avšak § 5 pronáší toliko v 1. odst. všeobecnou zásadu, že trestní soudce musí přihlížeti též k soukromoprávním otázkám prejudiciálním, aniž by však nálezy civilního soudce byl vázán, poněvadž trestní proces směřuje k vy-pátrání materiální pravdy a tudíž nález civilního soudu, který formálně stanoví právní poměr, nemůže vždy tvořiti základ nálezů trestních. Z tohoto pravidla platí výjimka, jde-li o platnost manželství, v kterémžto případě soud trestní může rozhodnutí svému za základ položit jedině výrok příslušného soudu civilního.

2. V trestním řízení platí dále zásada, že co bylo právoplatně rozhodnuto, jest rozhodnuto též konečně, a nepřipouští se z pravidla o tom opětné jednání soudní a

3. zásada *ne bis in idem*, kteroužto v trestním procesu netoliko spravedlnost, nýbrž i slušnost nezbytně vyhledává a již trestní řád také ve více směrech průchodu zjednal.

4. Otázka v právu civilním o tom sporná, co v rozsudku právní moci nabývá, vyskytá se i v řízení trestním a byla rozřešena v souhlase s panujícím a nyní i zákonodárcem uznaným názorem, že právní moci nabytí může toliko rozhodnutí a nikoli důvody rozhodovací, tedy toliko užití zákona na konkrétní případ a nikoli odůvodnění, proč ho bylo užit.

5. V trestním řízení vyskytá se dále otázka, jaké účinky má právoplatný výrok trestního soudce, že stíhání nebo odsouzení pro soukromý delikt nemá místa, jelikož schází potřebná soukromá obžaloba; nelze po-přítí, že žalobě legitimovanou osobou později podané právní moc onoho soudcovského výroku namítána býti nemůže.

6. Přípustnost soukromé obžaloby nemění ničeho na zásadě, že rozsudek právní moci nabyvší předmět ve všech směrech rozřešil. Bude tedy i tu otázka totožnosti předmětu rozhodna a sluší ji v podstatě posuzovati se stanoviska práva hmotného, zdali totiž vedle předmětu rozsudkem vyřízeného zbývá ještě jeden nebo více činů, jež mohou býti předmětem veřejné nebo soukromé obžaloby.

7. Vynikající důležitosti jest též otázka, zdali a pokud rozsudek, jemuž obžalovaný neodporoval a jenž tudíž nabyl právní moci, může v jeho prospěch býti změněn. Dle všeobecných právních zásad slušelo by v ta-

kovém případě rozsudek oproti němu pokládati za nezměnitelný. Avšak trestní řád opět vzhledem k základní zásadě, na níž řádné konání spravedlnosti musí spočívat, totiž, že každý rozsudek musí přísně souhlasiti se zákonem a právem a bylo-li by objeveno porušení zákona, že bez ohledu, zdali obžalovaný užil opravného prostředku čili nic, cestou zákonnou je sluší napravit, stanovil řadu kautel, jimiž má takové porušení zákona nebo práva býti odčiněno; tak nařizuje § 290 tr. z., že kasační soud z úřední povinnosti má zakročiti, jestliže by shledal během řízení o zmatečnické stížnosti kýmkoli podané — tedy i tenkrát, podal-li zmatečnické stížnosti toliko veřejný žalobce —, že dotýčného zákona v neprospěch obžalovaného nesprávně bylo užito; tutéž tendenci sleduje předpis § 33, že generální prokurátor zmatečnické stížnosti k zachování zákona může podati i tenkrát, když obžalovaný nebo žalobce opravného prostředku zmatečnické stížnosti užiti nemůže, tedy i když trestní rozsudek nabyl právní moci.

8. Právní moc v trestním procesu může býti částečná nebo relativní. Částečnou jest, jestliže část rozsudku nelze opravným prostředkem v odpor bráti, a relativní, jestliže z více stran v trestní věci súčasněných ta neb ona opomenula opravného prostředku užiti. Logickým důsledkem relativní právní moci jest, že zakázáno jest změnit trestní rozsudek v neprospěch toho, kdo opravného prostředku užil (zákaz t. zv. *reformatio in peius*). Avšak ve prospěch obžalovaného, jenž opravného prostředku neuzil, jest zásada relativní právní moci v mnohém směru prolomena. Tak ku př. v případě § 362 tr. ř., jenž opravňuje kasační soud mimořádnou cestou naříditi obnovu trestního řízení ve prospěch odsouzeného i bez jeho návrhu, a dále předpisem § 410 tr. ř., dle něhož sborový soud prvé stolice sám, i když rozsudek nabyl právní moci, může učiniti návrh na přiměřené zmírnění trestu, jestliže mezitím nastaly okolnosti polehčující, kteréž v čas vydání rozsudku tu ještě nebyly nebo aspoň nebyly známy a kteréž by byly měly příznivý vliv na vyměření trestu.

9. Aby byly odčiněny neblahé následky takových mylných rozsudků, kteréž nemohly bráti zřetele na okolnosti a skutečnosti pro jednotlivý trestní případ rozhodné, jelikož jich soud při vynášení rozsudku neznal nebo znáti nemohl, zavedl trestní řád ústav obnovy trestního řízení, jímž obžalovanému a žalobci má býti umožněno dosíci obnovy trestního řízení resp. zrušení právoplatného nálezu. Tu naskytá se otázka, jaký význam sluší rozsudku přikládati od okamžiku, kdy obnova byla povolena až do nového rozhodnutí. Tuto otázku trestní řád rozřešil způsobem obžalovanému nikoli příznivým, jelikož zákon musí zabrániti, aby snad tohoto opravného prostředku nebylo příliš zneužíváno. Žádost za obnovu neopravňuje odsouzeného, žádati za odklad nebo přerušeni trestu na svobodě, když však obnova byla právoplatně povolena, musí výkon nálezu býti zastaven. Z jiného stanoviska však sluší vycházeti, pokud se jedná o právní účinky dřívějšího odsouzení. Tyto ovšem naprosto nemohou v mezičasí odpadnouti, jestliže byla obnova povolena toliko k žádosti státního zástupce za účelem přísnějšího odsouzení, nebo jestliže odsouzený sám snaží se docílití toliko mírnějšího trestu, avšak s týmiž právními účinky. Avšak i v tom případě, kdy odsouzený očekával od nového řízení své osvobození, avšak jeho nedosáhl, byla by věc obětována formě, když by takový neoprávněný pokus měl míti za následek zmaření právních účinků odsouzení, byť i jen na čas. Zákonné následky právoplatných nálezů trvají dále a sluší je po-

kládati jedině tehdy a jen potud za zrušené, nejsou-li spojeny i s nálezem novým.

10. Účinky právní moci trestních rozsudků musí býti v jistých případech omezeny: když by hrubým způsobem porušen byl zákon a zejména trestní řízení, když by na př. odsouzena byla osoba choromyslná nebo dítě a t. d., nebo když vysloven byl trest na dotyčný delikt nepřipustný. I protakové mimořádné a podobné případy musí býti o odpomoc postaráno a jest jasno, že rozsudky takovými nedostatky trpící samy sebou odpadají a jsou neplatny a tudíž nikdy právní moci nabytí nemohou.

Dle zásady, že cizozemské trestní rozsudky u nás vykonány býti nemohou, nelze asi též mluviti o právní moci takových rozsudků v tuzemsku.

Moc úřední (zneužití její).

I. Pojem.

Zneužití moci úřední jest vlastním či ryzím zločinem úředním, jehož jako bezprostřední pachatel se může dopustiti jedině státní nebo obecní úředník, jehož spoluvinníky nebo účastníky ovšem mohou býti i neúředníci. Za úředníka ve smyslu trestního zák. sluší dle § 101 al. 2 tr. z. pokládati toho, kdo na základě bezprostředního nebo prostředecného příkazu veřejného, přísežně nebo nepřisežně, povinen jest obstarávati úkony vlády. Vládou dlužno tu rozuměti souhrn zařízení veřejného práva, jimiž upraveny jsou veřejné tedy i obecní záležitosti bezprostředně se týkající všech neb aspoň jistých kruhů občanů státních, a dle nichž státní občané v tom směru potřebným nařízením jsou podrobeni (roz. kas. s. ze dne 27. února 1885, sb. č. 749, sb. č. 1734). Pojem úředníka dle trestního práva znamená tudíž netoliko úředníka v užším smyslu služební pragmatiky, nýbrž i sluhu kteréhokoli úřadu. Znamená nejen toho, jemuž vládní úkon byl svěřen ve způsobu veřejného úřadu ať na doživotí či na čas nebo do výpovědi, definitivně nebo prozatímně, za plat nebo bezplatně, nýbrž i toho, kdo toliko určité funkce pod státní autoritou obstarává (duchovní jako správci matrik, notáři, advokáti a jiní přísežní zástupci) a toho, kdo jen k jednotlivým služebním úkonům (vládním) byl přivzat (ku př. porotce). Vzhledem k tomuto pojmu úředníka a vládního úkonu prohlásil kasační dvůr obecního úředníka za úředníka netoliko vzhledem k t. zv. přenesené působnosti obce, nýbrž i vzhledem k působnosti samostatné zejména vzhledem k správě obecního jmění (roz. ze dne 18. února 1881, sb. č. 308); rovněž cestaře i na neerárních okresních silnicích (roz. ze dne 27. února 1885, sb. č. 749); pachtýře erárních mýt a jich zřizence (roz. ze dne 11. prosince 1886, sb. č. 1005); zřizence okresních nemocenských pokladen (plen. roz. ze dne 12. dubna 1892, sb. č. 1533) a j. Naproti tomu neuznal kasační dvůr v roz. ze dne 3. května 1890, sb. č. 1317 proti názoru generální prokuratury za úředníka pokladníka železné dráhy státem provozované vzhledem k vydávání jízdních lístků, jelikož provozování železnice nemá povahy veřejnoprávní, nýbrž jest podnikem hospodářským, jež provozovati mohou i osoby soukromé. Naproti tomu v roz. ze dne 21. října 1893, sb. č. 1688 prohlašuje kasační dvůr i provozování železnice státem za vládní úkon, jelikož stát tím plní svou úlohu veřejnoprávní (byť i povahy hospodářské, strategické nebo didaktické). Každý státní neb obecní úředník v uvedeném smyslu, který ve svém úřadě jakýmkoli způsobem zneužije moci sobě svěřené v úmyslu, aby někomu ať státu, obci nebo některé osobě fysické škodu způsobil (nehledíc k tomu,